

Ususret budućnosti Europe: socijalni čimbenici koji utječu na optimizam i pesimizam među građanima

Uvod

Sve veće nezadovoljstvo demokratskim institucijama u brojnim državama članicama i razočaranost europskim projektom u nekim su dijelovima Europske unije tijekom proteklog desetljeća doveli do porasta populizma i sve većeg broja stranaka koje se protive establišmentu. To bi moglo negativno utjecati na političku klimu u pojedinim državama članicama te ugroziti legitimnost europskog projekta. Stoga je važno istražiti uzroke tih problema – na primjer na način da se utvrdi kako se građani osjećaju u pogledu budućnosti, koje su skupine građana obično pesimistične i kakvi su njihovi stavovi i osjećaji te o kojem je profil ljudi riječ. S obzirom na posljedice pandemije bolesti COVID-19 posebno je važno razumjeti pokretače optimizma i pesimizma kako bi se odgovorilo na izazove koji proizlaze iz razočaranja koje bi moglo eskalirati.

Ovo se izvješće temelji na empirijskim podatcima koji se odnose na 27 država članica EU-a (EU-27), a koji su prikupljeni u okviru nekoliko istraživanja Eurobarometra Europske komisije u razdoblju prije pandemije bolesti COVID-19. Na temelju novijih dokaza čini se vjerojatnim da će ti rezultati vrijediti čak i nakon pandemije.

Kontekst politike

Europa se nalazi na prekretnici, zaključuje se u Bijeloj knjizi Europske komisije o budućnosti Europe: razmatranja i scenariji za EU-27 do 2025. Europa se čak i prije pandemije suočavala s brojnim izazovima: posljedicama razvoja novih tehnologija i automatizacije, klimatskim promjenama, migracijama, sve većim sigurnosnim problemima i terorizmom, posljedicama velike recesije koja je započela 2008., starenjem stanovništva, sustavima socijalne skrbi kojima je potrebna reforma te porastom populističke i nacionalističke retorike. Neka od tih pitanja potpiruju pesimizam Euroljana i dovode do pada povjerenja u institucije i projekt Europske unije. Takvi negativni osjećaji mogli bi imati presudan utjecaj na budućnost Europe.

Jedan od odgovora na takve izazove jest inicijativa za sazivanje konferencije o budućnosti Europe kako bi se građane uključilo u raspravu u svrhu jačanja povjerenja u europske institucije. Glavni je cilj konferencije „okrenuti [se] prema naprijed i oblikovati viziju svoje budućnosti”, a temelji se na razmišljanju prema kojem su „mnogi [...] Euroljani i dalje zabrinuti zbog budućnosti i Europska unija mora pokazati da može otkloniti tu zabrinutost”.

Ključni nalazi

Čini se da je pesimizam prevladavao u EU-u čak i u razdoblju prije pandemije bolesti COVID-19: gotovo polovina Euroljana (49 %) smatra da njihova zemљa ide u krivom smjeru, a većina njih (54 %) uvjerenja je da će životi današnje djece u budućnosti biti teži od života današnjih odraslih osoba.

Rezultati istraživanja upućuju na to da se društveni optimizam ili pesimizam mogu pripisati složenom skupu čimbenika koji na osobu utječu na pojedinačnoj razini.

Ključni pokretači optimizma i pesimizma

- Kad je riječ o demografskim čimbenicima, čini se da je dob najrelevantniji čimbenik: pozitivan konačan učinak dobi na društveni optimizam visok je u mladosti, smanjuje se u srednjoj dobi i ponovno raste u starijoj dobi.
- Zbog lošeg položaja na tržištu rada ljudi su često pesimistični, a život u kućanstvu koje se nalazi u lošoj finansijskoj situaciji negativno utječe na optimizam.
- Ljudi su optimističniji ako osjećaju da žive u povezanom društvu: osjećaju privrženost zajednici i pripadnost te pozitivno gledaju na doprinos imigranata gospodarstvu i društvu.
- Čimbenici povezani sa sudjelovanjem imaju važnu ulogu: ljudi koji smatraju da je njihov glas važan u EU-u i/ili njihovoj zemlji znatno su optimističniji od onih koji misle da se u postupcima donošenja odluka njihovo mišljenje ne smatra bitnim.

- Društveni optimizam i pesimizam snažno su povezani s razinom zadovoljstva životom ili sreće te s razinom povjerenja u institucije i zadovoljstva demokracijom. Snažna povezanost između osobnog i društvenog nezadovoljstva pokazuje da je pesimizam usko povezan s nezadovoljstvom uspostavljenim institucionalnim okvirom.

Profili europskih optimista i pesimista

- Pesimisti su u pravilu manje zainteresirani za politiku (na primjer, manje izlaze na izbore) nego optimisti. Pesimisti su mnogo manje zadovoljni načinom na koji demokracija funkcioniра i obično nemaju povjerenja u političke institucije.
- Optimisti i pesimisti imaju vrlo različita stajališta o Europskoj uniji. Unatoč tomu što se čini da samo mali broj pesimista ima pozitivnu predodžbu o EU-u, većina optimista smatra da Europsku uniju karakteriziraju demokratičnost, suvremenost, usmjerenošć na budućnost i pružanje zaštite građanima. Gotovo polovina društvenih pesimista izjavljuje da se ne osjeća kao građanin EU-a.
- Svim društvenim klasama, pripadnost kojima određuju sami građani, zajednička je određena razina društvenog pesimizma, međutim, najskloniji su pesimizmu pripadnici niže srednje klase.
- Vjerojatnije je da će društveni pesimisti, u odnosu na optimiste, smatrati da društvo prema njima nije postupalo pravedno ili da općenito nije pravedno za sve. Većina pesimista smatra da pravda ne pobjeđuje, da se političke odluke ne primjenjuju na sve građane te da ljudi obično ne dobivaju ono što zaslužuju.

Usporedivi nalazi koji se odnose na više zemalja

- Ljestvica zemalja u pogledu društvenog optimizma ne upućuje na razlike između istoka i zapada ili sjevera i juga koje su često primjetne kada se uspoređuju države članice: iako su nordijske zemlje najoptimističnije, zemlje srednje i istočne Europe i Balkana optimističnije su od sredozemnih zemalja, a od kontinentalnih zemalja u još većoj mjeri.

- Visoke relativne razine društvenog pesimizma uočene su u nekim visokorazvijenim evropskim zemljama, kao što su Francuska, Belgija i Italija.
- Utvrđeno je da su povjerenje u institucije i stope rasta bruto domaćeg proizvoda po stanovniku mjerene prema paritetu kupovne moći ključni pokretači optimizma na razini zemlje.

Pokazatelji politike

- Predodžba građana o budućnosti odražava opće ozračje u društvu. Visoka razina pesimizma može ugroziti socijalnu koheziju, pa čak i legitimnost uspostavljenog političkog sustava. Izvješće pokazuje da se pesimisti često osjećaju isključenima iz društva. Kako bi se uključilo pesimistične skupine građana, ključno je utvrditi njihove potrebe i poboljšati njihovu situaciju, uz oslanjanje na solidarnost ostatka društva.
- Sustavno i znatno uključivanje građana u postupak oporavka od krize prouzročene bolešću COVID-19 bit će od ključne važnosti. Kako je utvrđeno u okviru istraživanja, ljudi koji osjećaju da je njihov glas važan obično su optimističniji ne samo u pogledu vlastite budućnosti, već i u pogledu budućnosti društva u kojem žive.
- Rezultati upućuju na to da položaj na tržištu rada ima ključnu ulogu u predodžbi ljudi o budućnosti. Kako je istaknuto u Deklaraciji iz Porta, donesenoj 8. svibnja 2021., potrebno je preusmjeriti pozornost s očuvanja radnih mjeseta na njihovo stvaranje. U Deklaraciji se upućuje na načela europskog stupa socijalnih prava, čija je svrha stvaranje novih, ali i boljih radnih mjeseta.
- Utvrđeno je da je povjerenje u institucije snažno povezano s optimizmom na razini i pojedinaca i zemalja. Prethodna istraživanja Eurofounda pokazala su da bi olakšavanje pristupa visokokvalitetnim javnim uslugama moglo pomoći u izgradnji povjerenja u institucije.

Dodatne informacije

Izvješće *Towards the future of Europe: Social factors shaping optimism and pessimism among citizens* (Ususret budućnosti Europe: socijalni čimbenici koji utječu na optimizam i pesimizam među građanima) dostupno je na <http://eurofound.link/ef21004>

Voditelj istraživanja: Klára Fóti

information@eurofound.europa.eu